НЕ ПЛАЧ, ЗГУБІЎШЫ

...Вечар, ціш — і за акном, і ў душы. Тэлефонны званок неспадзеўкі:

— Ура, ён знайшоўся! — хваліцца мая сястра.

— Хто знайшоўся? — не разумею я.

— Не хто, а што...

Амаль год таму ўвечары, управіўшы гаспадарку, сястра села вязаць шкарпэткі. Іх — з дамашняй воўны, з прыгожым арнаментам — любіць уся радня... Толькі вяжы.

Дык вось, скончыла яна працу над чарговай парай, узяла вялікую іголку, каб вочкі сабраць, як чуе — сабака ўсхадзіўся: брэша, аж заліваецца.

Яна зірк у акно: па вуліцы цэлая працэсія ідзе — з участковым наперадзе, у двор яе збочвае... «З чаго б гэта?» — думае сястра і ўспамінае, што надоечы ў аўтакраме бутэльку гарэлкі брала. Можа, самапальная? Трэба было б схаваць... Але куды? Добра, зяць гадоў колькі таму металічную скрыначку ёй прывёз, так званы сейф — для дакументаў, для грошай...

Яна ключыкам павярнула, пляшку ўнутр паставіла, дзверцы замкнула, а сама — да людзей.

Тыя — у хату, праверылі стан печы, дымаходаў, пажарнага апавяшчальніка, пакінулі свае заўвагі ды пайшлі.

Гаспадыня, трохі панервавуўшыся, хацела ў сейфе таблетку ўзяць, а ключа... нямашака: не помніць, куды палажыла, і ўсё тут!

Праз дзень дачушка прыехала, каб печку пабяліць. Маці хацела папрасіць, каб яна страхоўку заплаціла, каб купіла батарэйку да апавяшчальніка... Але ж грошы ў сейфе, а ключа няма.

З гора тэлефануе зяцю (мужу іншай дачкі): падкажы, маўляў, ці можна сейф «узламаць» — адчыніць без ключа?

— А Таня на чым прыехала? — пытаннем на пытанне адказвае той. — Калі на машыне, то хай зірне ў бардачок: там яшчэ адзін ключ ляжыць.

«Малайчына, абачлівы зяць!» — падумала пра чалавека цешча: амаль цэлы год яна адчыняла і зачыняла сейф ягоным ключом.

...А потым зноў наступіла восень, пахаладала — нашчадкі прыехалі да сястры, каб вокны падвойныя ўставіць, дапамагчы па гаспадарцы.

— Мама, а лішніх цёплых шкарпэтак у цябе няма? — спытала дачка. — А то на працы так холадна!

Замітусілася жанчына, кінулася да шафы. На адной з паліц адшукала новыя шкарпэткі, з якіх выпаў... ключ ад сейфа, прычым разам з іголкай. Яна таксама тады «прапала»...

— Праўду кажуць: не плач, згубіўшы, — па тэлефоне павучала мяне сястра. — Глядзіш, усё і знойдзецца. Хоць праз год.

Лілія Скіндзер,

г. Івацэвічы.

ДВАЦЦАЦЬ СМС-АК

Цікавыя цяпер дзеці: асобным яшчэ цяжка размаўляць, а вось гаджэтам карыстацца — ды што раз плюнуць.

Не буду разважаць, добра тое ці не... Галоўнае, каб у меру і на карысць.

Якраз пра яе і размова.

Неяк у майго саслужыўца дзень нараджэння быў. Я ведаў яго занятасць, а таму не стаў турбаваць візітам ці тэлефонным званком: прыдумаў вершвіншаванне з пажаданнем здароўя, кар'ернага росту і на пагоны — вялікіх зорак, ды стаў набіраць СМС-ку. Часу на гэта мне патрабавалася шмат, бо ў дадатак да ўсяго побач круцілася мая трохгадовая дачушка і раз-пораз адцягвала ўвагу.

Але ж вось нарэшце я набраў віншаванне, засталося хіба перачытаць яго ды націснуць кнопку «адправіць»... Зрабіць гэта я не паспеў — дзіця папрасіла есці.

Прыйшлося адхінуцца — і толькі на хвіліну, здаецца, але ж гэтага было дастаткова, каб дачка, ухапіўшы мабільнік, адправіла віншаванне... дваццаці адрасатам.

Што за тым пачалося?

Праз пару мінут, як і трэба было чакаць, патэлефанаваў першы «імяніннік». Ён падзякаваў за віншаванне і ўдакладніў, што да яго дня нараджэння яшчэ чатыры месяцы... Затым быў званок ад другога, трэцяга, ад жанчын, якія пыталіся, прычым тут пагоны і вялікія зоркі?..

Карацей, тэлефон не сціхаў мо гадзіны са дзве, пакуль не адзваніўся кожны з павіншаваных.

З усімі я паразмаўляў, з усімі пажартаваў і адчуў (прычым узаемна!), як жа не хапае нам простых чалавечых зносін і душэўных размоў!

...З той пары ўсіх сваіх родных і знаёмых віншую толькі асабіста. А калі і шлю СМС-кі, то хіба наўздагон — у якасці дадатку. Дзіця навучыла.

Генадзь Мішчук,

в. Вотчына,
Маларыцкі раён.

P. S. У майго найстарэйшага сябра, настаўніка і паэта Мікалая Пацеюка (якому, дарэчы, 24 снежня спаўняецца 80, з чым і віншую...) ёсць прыгожыя радкі:

Святочны дзень сакавіка
Прабіўся першаю пралескай,
І пацягнулася рука,
Каб скінуць маме... СМС-ку,
Хоць трэ было б узяць білет,
Каб у святле аконнай рамы
Убачыць родны сілуэт
І прытуліць да сэрца маму...

ГАСПАДАРЫ ДАРОГІ

У лясах нашай Бярэзіншчыны некалі вадзіліся ў асноўным дзікі ды ваўкі. Прычым апошнія былі настолькі смелыя, што зімой прыходзілі на падворкі і «рэзалі» там усё, што траплялася. Найбольш даставалася сабакам. Калі ў хаце быў мужчына, гаспадар, ён яшчэ мог заступіцца за свайго гадаванца — неяк адбіць. Калі ж не, — жыццё Тузіка ці Барсіка трагічна абрывалася.

А вось летам людзі жылі спакайней: у грыбы ды ягады хадзілі смела — нават жанчыны...

Але ж гэта — раней, іншая справа зараз, калі, апроч ваўкоў ды дзікоў, у лясах сталі гаспадарыць ласі, казулі, там жа можна сустрэць рысь ці нават мядзведзя.

...Мая знаёмая з вёскі Гарэнічы расказвала, як аднойчы на машыне ехала па лясной дарозе і ўбачыла наперадзе нешта вялізнае. Думала, карова, але чаму ў такую рань?.. Пад'ехала бліжэй — лось! І не з месца!

Яна па тармазах — спынілася за колькі метраў. А далей, што называецца, нямая сцэна: жанчына глядзіць на жывёліну, а яна — на яе, ды з такой пагардай: маўляў, што за кузурка тут?.. «Зараз, думаю, бампер рогам падчэпіць, і ўсё, кранты — і мне, і маёй машыне», — расказвала жанчына.

Аднак прыгажун не захацеў, паленаваўся, відаць, схіляць галаву — адвярнуўся да машыны задам...

«Ну, думаю, гэта яшчэ «лепш», — прыгадвала кабета. — Зараз капытамі як дасць, — аж дадому закіне... З кучай металалому».

Лось і сапраўды падбрыкнуў: капытамі ледзь фары не пабіў... А потым трушком пакіраваў у лес.

Ледзь ачомаўшыся ад страху, паехала далей і жанчына.

Па дарозе думала яшчэ, што чалавек — гэта і сапраўды гучыць, прычым горда: сам за рулём, у сваёй машыне, з музыкай ды мабільнікам ён, як быццам, гаспадар дарог.

Аж пакуль не сустрэне іншага...

Ніна Бурко,

г. Беразіно.

ЗУХ СУПРАЦЬ МУХ...

Безліч анекдотаў пра людзей з Поўначы. І яны, гэтыя людзі, там заўсёды нейкія цёмныя, забітыя, бедныя... Іншыя — хіба зрэдку. Накшталт...

Машына ў сумётах засела. Кіроўца з ёй і так і гэтак, а выехаць — аніяк, хоць ты плач!..

Як паратунак — чукча на сабаках. «Я ведаю, — кажа, — што табе трэба. Выпіць нальеш, — скажу». Кіроўца, вядома ж, ад слова... «Трактар трэба», — выпіўшы, падказаў яму чукча і паехаў сабе далей. Можа, і па цягач...

Падобную ў нечым гісторыю я выпадкова пачуў у цягніку.

Гадоў з 30 таму ў адзін з мінскіх інстытутаў паступіла дзяўчына з Поўначы, стала вучыцца і сябраваць са сваім аднакурснікам, тутэйшым хлопцам. У выніку гэтага сяброўства яна, як часта бывае, зацяжарала, а сябар, замест таго, каб узаконіць адносіны, даўся «ў прочкі»: маўляў, чаму гэта я ды павінен жаніцца з нейкай там...

Тая, ну, вядома ж, у слёзы, у адчай. Дзяўчаты, з якімі жыла ў інтэрнаце, — у роспыты. Прыйшлося ўсё расказаць, а потым, па іх парадзе, пайсці ў камітэт камсамола.

І жаніха туды ж паклікалі. Сказалі: «Хлопча, ты дрэнна робіш. Альбо жаніся давай, альбо развітвайся — і з камсамолам, і з інстытутам»...

Хоць-нехаць ён выбраў першае.

І вось вяселле: тут і па нашых тутэйшых звычаях — дзяльба каравая. Першымі падыходзяць бацькі маладой, віншуюць дачушку, зяця, кладуць на паднос ашчадную кніжку.

— Так... І колькі ж яны падарылі? — гучна, бо на публіку, пытае тамада і разгортвае старонкі. — О-ого!? Тут напісана (аж закашляўся) дзве... тысячы рублёў?!

Госці з боку жаніха (іх, вядома ж, большасць) адразу ў рогат: маўляў, жартуй, брат, ды меру ведай! (Самі збіраліся рублёў па 25 дарыць... Найбліжэйшыя з радні — 50, ад сілы).

Тым часам на каравай запрашаецца дзядзька маладой.

І зноў, што называецца, смех у зале, бо ён таксама з ашчаднай кніжкай. І на ёй — тысяча рублёў.

— Так-так, я не жартую, — папярэдзіў тамада. — Хто не верыць, — можа падысці паглядзець.

Перасмешнікі акруглілі вочы і сціхлі: правяраць ніхто не пайшоў.

...Не ведаю, як у тых маладых склалася жыццё. Мае спадарожнікі самі аб гэтым не казалі, а распытваць няёмка было. Але ж я тады яшчэ раз зрабіў выснову, што нельга з пагардай ставіцца да іншых народаў, да іншых людзей. Яны, то-бок мы, усе розныя: у кожным чалавеку «намешана» ўсяго — і добрага, і дрэннага. Што ўжо казаць пра народы...

Той, хто не хоча гэтага заўважаць, хто спрабуе ўзвышацца, часта аказваецца прыніжаным. Як у прымаўцы: зух супраць мух, а супраць зуха і сам муха.

Мікалай Старых,

г. Гомель.

Рубрыку вядзе Валянціна ДОЎНАР.

Неасабісты суб'ектыў

Памяць сэрца

Пра тое, што не можа знішчыць полымя

Я як адчувала гэту бяду, калі перад сёлетнім вечарам сустрэчы напісала: «Пакуль на зямлі стаіць твая школа, да таго часу ты адчуваеш сябе вучнем»... Усё скончылася. Наша старая школа згарэла ў ноч з нядзелі на панядзелак. Пыхнула свечкай на высокай гары, адляцела з іскрамі да неба. Школы ў нас — ва ўсіх маіх землякоў, што атрымлівалі сярэднюю адукацыю ад пасля вайны да пачатку 90-х, цяпер няма. Мы — усе пакаленні: і зусім ужо старыя, і маладзейшыя — сталі ў тую лістападаўскую ноч абсалютна і назаўсёды дарослымі.

Здавалася б, усяго толькі стары будынак. І плакаць па ім няёмка — ёсць у жыцці значна большыя страты, не чалавек жа блізкі памёр. Чаму ж тады апошнія дні ўсе тэлефонныя размовы з людзьмі, якіх гэта навіна таксама асабіста датычыць — а гэта і сваякі, і аднакласнікі, і суседзі, — пранізаныя невыказаным жалем, чаму так цяжка ўздыхаем у трубку, чаму надоўга замаўкаем, бы стараючыся ўспомніць нешта вельмі важнае ці падабраць патрэбныя словы, а не атрымліваецца?

Можа, таму што кожнаму з нас часта сніцца дзяцінства — не нафантазіраванае, а тое, якое насамрэч было, і пацвярджэннем гэтай сапраўднасці якраз і паўстае заўсёды гэты драўляны будынак на высокай гары каля касцёла, пафарбаваны то ў строгі цёмна-зялёны, то ў легкадумны блакітны колер. Ты ідзеш або бяжыш па яго вузкіх цемнаватых і заўсёды прахалодных калідорах, зазіраеш у класы з пафарбаванымі ў серабрысты колер грубкамі, адчуваеш, як пахне ў кабінеце хіміі, а як — у бібліятэцы, прыцішваеш крокі каля настаўніцкай, употай з асцярогай зазіраеш у ваенны кабінет — там заўжды вучацца старшакласнікі. Або зімой на перапынку выбягаеш са школы на вуліцу і нясешся з крутой абледзянелай і раскоўзанай гары — на нагах, на санках, на прыхопленай з сабой кніжцы ў цыратовай вокладцы — уніз, да рэчкі на шалёнай хуткасці, і толькі сівер свішча ў вушах і апякае шчокі. Ці проста задыхаешся ў сне ад даўкага водару чаромхі, якую, нарваўшы на той жа гары цэлы ахапак, валачэш у клас проста праз расчыненае акно...

Школа наша, калі меркаваць па сучасных стандартах, была для навучання прыстасаваная вельмі ўмоўна. Яна была пабудаваная да вайны, яшчэ «за польскім часам» як дом для ксяндза (касцёл зусім побач). Пасля вайны касцёл перастаў быць храмам (былі ў ім то збожжасховішча, то спартзала, то клуб), а ксяндзоўскі дом аднойчы і на дзесяцігоддзі зрабіўся школай. Усе выгоды былі на вуліцы, майстэрня і сталовая — у асобных будынках. Ацяпленне было пячное, кацельня з паравым з'явілася ў 70-х. Месца не хапала (цяпер нават складана ўявіць, што ў вясковай школе на адной паралелі вучылася па некалькі класаў), займаліся ў дзве змены. Некаторыя класы былі прахадныя, геаграфічныя і гістарычныя карты захоўваліся ў шафе на калідоры. Але менавіта ў гэтай цеснаце і было нешта цёплае, утульнае, сямейнае. І з гэтай звычайнай вясковай школкі выпускнікі паступалі ў ВНУ, прычым у самыя прэстыжныя — і ў «наргас», і ў «ін'яз», і ў БДУ (і на матэматыку, і на фізіку, і на філалогію), — без ніякіх рэпетытараў. Можа, таму, што гэта сямейная атмасфера не дазваляла нікому халтурыць — ні вучням, ні настаўнікам?

У 1990-м мы перасяліліся ў новы будынак — з прасторнымі класамі, майстэрняй, спартыўнай залай і нават цірам у сутарэнні. Апошнія паўтара года давучваліся ўжо там — у ружовым цагляным будынку з белай акантоўкай, які стаіць у нізіне на ўскраіне вёскі і здалёк вока не прыцягвае, бо асабліва ніадкуль не відаць. Старая школа ў той постсавецкай неразбярысе некалькі разоў мяняла гаспадароў, але заставалася непарушна стаяць на высокай гары, нібы падмяргваючы здалёк сваімі шматлікімі вокнамі, — сведка і саўдзельніца ўсіх тваіх вучнёўскіх перамог і падзенняў, усіх тваіх першых чалавечых учынкаў — добрых і не вельмі...

Я з таго часу, як школа перастала быць школай, ні разу ў яе не заходзіла, нават не спрабавала трапіць туды. Бо разумела, што там ужо ўсё па-іншаму, а хацелася думаць, што там — як было заўсёды. Што варта толькі зайсці на высокі ганак у зацені старых клёнаў — і пацягне прахалодай з калідора каля настаўніцкай, адкуль на перапынку чуваць галасы і смех, і будзе вісець на сцяне наша насценгазета, і будуць прыадчыненыя дзверы ў бібліятэцы, і адтуль будзе прасочвацца таямнічы водар паперы і друкарскай фарбы...

Пакуль стаялі на зямлі гэтыя старыя сцены — верылася: так яно і ёсць. Трэба толькі збочыць у двор, прайсціся па старой алеі... Цяпер сцен не засталося — тыя, хто бачыў, казалі, што згарэла амаль усё, нягледзячы на намаганні пажарных. Мясцовай уладзе давядзецца вясной думаць, што рабіць на той гары, якая відаць адусюль, — не пакідаць жа на ёй папялішча. Магчыма, там з'явіцца новы сучасны будынак, а можа, пасадзяць дрэвы...

Але ва ўспамінах і ў снах некалькіх соцень людзей — розных узростаў, лёсаў, прафесій, раскіданых па ўсім былым Саюзе — на тым месцы застанецца старая драўляная школа. Будынкі — яны як людзі: не сыходзяць у небыццё, пакуль жывуць тыя, у каго яны ў памяці і ў сэрцы.

Алена ЛЯЎКОВІЧ.